

ГРУПА МІЖНАРОДНОГО БАНКУ РЕКОНСТРУКЦІ ТА РОЗВИТКУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні, в рамках міжнародної економічної системи сформувалася розгалужена і багатфункціональна міжнародна банківська система, що забезпечує основні потреби транснаціонального капіталу і служить інституційною базою функціонування світових фінансових ринків і яка знаходиться в процесі постійного розвитку.

Центральне місце в забезпеченні інституційного механізму функціонування сучасної міжнародної банківської системи безспірно належить двом взаємно пов'язаним між собою міжнародним економічним організаціям: Міжнародному валютному фонду (далі – МВФ) і Міжнародному банку реконструкції та розвитку (далі – МБРР).

З метою розробки основ світової валютної системи, з 1 по 22 липня 1944 року, в Бреттон-Вудсі (США), була скликана міжнародна конференція союзних країн. Поряд із закріпленням у новому валютному проекті принципів вільної торгівлі і руху капіталів, рівноваги платіжних балансів, стабільності валютних курсів і світової валютної системи в цілому, була поставлена мета створення міжнародної організації для спостереження за функціонуванням світової валютної системи, для взаємного співробітництва і покриття дефіциту платіжного балансу. З метою її реалізації прийнято рішення про створення двох універсальних міжнародних організацій – Міжнародного валютного фонду і Міжнародного банку реконструкції та розвитку, покликаних надавати кредити країнам-членам при виникненні серйозного дефіциту платіжного балансу, втрати стабільності національної валюти, а також здійснювати контроль за дотриманням країнами-членами прийнятих ними зобов'язань. Міжнародний валютний фонд, створений 27 грудня 1945года на підставі угоди (Хартії МВФ) був покликаний зробити нову валютну систему реальною і дієздатною. У 1945 році Хартія була підписана 29 державами. МВФ розпочав свою діяльність 1 березня 1947 як частина Бреттон-Вудської системи.

Сьогодні МВФ – міжнародна валютно-кредитна організація, що має статус спеціалізованої установи ООН. МВФ сприяє міжнародному ва-

---

¹ Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

лютному співробітництву та стабілізації валют, підвищенню ступеня їх конвертованості, підтримує рівновагу платіжних балансів країн-членів Фонду, надає короткострокові кредити країнам-членам Фонду для покриття тимчасового дефіциту їхніх платіжних балансів, організовує консультативну допомогу з фінансових і валютних питань [1, с. 188].

Міжнародний банк реконструкції та розвитку – це міжнародна фінансово-кредитна організація, найпотужніший світовий інвестиційний інститут, який об'єднує 188 країн. Згідно зі ст.1 Статей угоди 1945 р. основними цілями МБРР є: сприяння країнам-членам в розвитку економіки шляхом надання їм довгострокових позик і кредитів; заохочення іноземного інвестування через надання гарантій або участь в позиках та інших інвестиціях приватних кредиторів; стимулювання тривалого збалансованого зростання міжнародної економіки [2].

Реалізація на практиці, згідно зі ст.1 Статей угоди 1945 р., основних цілей МБРР поставила питання щодо поширення напрямків діяльності та можливостей банку у зв'язку зі змінами фінансових умов, джерел, термінів кредитування, суб'єктів кредитування (приватні підприємства, держави, що розвиваються). Вирішення цих питань було здійснено через створення групи пов'язаних між собою та МБРР міжнародних фінансових організацій.

Якщо продовжити думку Лукашука І. І., який зазначив, що по мірі розвитку та ускладнення валютно-фінансових відносин держави звертаються до створення спеціалізованих міждержавних організацій [3, с. 194], то приклад міжнародно-правової інституції, якою сьогодні виступає група МБРР, це приклад створення нових форм та утворень серед суб'єктів міжнародного права.

Лазебнік Л. Л., досліджуючи питання сучасного міжнародного фінансового права, відмічає той факт, що функціонування міжнародних організацій взагалі і фінансових зокрема, породжує нові явища у сфері права [4, с. 39].

Сьогодні МБРР – це багатостороння кредитна установа, міжнародна – правова інституція, що складається з п'яти тісно пов'язаних між собою міжнародних організацій:

Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ) і Міжнародний центр урегулювання інвестиційних суперечок (МЦУІС). Усі ці фінансові організації разом утворюють міжнародно-правову інституцію:

Групу МБРР (Всесвітнього банку). Міжнародні-правові інституції в сучасному міжнародному праві – це різні об'єднання держав, установа, діяльність яких регулюється загальним міжнародним правом і правилами їх установчих актів, зокрема це міжнародні організації та органи, які є суб'єктами міжнародного права.

Поєднуючи зазначенні міжнародні організації в одну міжнародно-правову інституцію, Групу МБРР (Всесвітнього банку) та визнаючи її одним із основних акторів міжнародної фінансової системи, науковці не надають визначення поняттю група МБРР, її міжнародно-правового статусу та місця серед інших суб'єктів міжнародного права. (Вельямінов Г. М., Усенко.Є. Т., Ковальов О. О., Лісовський В. І. , Моисеев А. А., Шумілов В. М., Карро Д., Жуйар П., Тускоз Ж. , Лазебнік Л. Л. , Чубарев В. Л., Тарасов О. В. та ін.).[5; 6; 7; 8; 9; 10]

Офіційна мета діяльності членів Групи однакова – подолання бідності й підвищення життєвих стандартів країн-членів шляхом сприяння економічному розвитку останніх і залучення ресурсів з розвинутих країн до країн, що розвиваються. Правовий аналіз їх діяльності з виконання покладених на них функцій дозволяє виділити певні особливості та зробити наступні висновки.

1. Всі організації-члени групи МБРР створенні на підставі міжнародного договору. Договір про створення зазначених організацій, як правило – це установчий документ, який одночасно є статутом організації, визначає правові основи діяльності, цілі, функції, систему органів, порядок та умови виконання зазначених в статуті функцій. Сторонами такого договору є суверенні держави. Першою правовою особливістю цієї міжнародно-правової інституції є інститут членства: Членом МФК, МАР, БАТІ, МЦУІС може стати лише країна-член МБРР. «Членство в Агентстві (Асоціації, Корпорації) відкрито для всіх членів Банку; Первісними членами є держави – члени МБРР» [11,12,13,14]. Крім цього, необхідно звернути увагу ще на одну правову умову: членом МБРР може стати лише країна-член МВФ.

2. Кожна із зазначених організацій Групи МБРР була заснована з метою розв'язання певних конкретних завдань, має свої функції, закріплені в Статтях угод про їх заснування і відіграє самостійну, якісно відмінну роль. Мотивація, яка веде до створення міжнародної організації, теж різноманітна, як і можливі задачі вказаної організації, відмічає Вольфганг Граф Віттум [15 , с. 360].

Міжнародна фінансова корпорація (МФК), заснована в 1956 році, в 1957р. отримала статус спеціалізованої установи ООН в 1957р.

Згідно ст.1 Статті угоди Міжнародної фінансової корпорації, метою МФК є сприяння економічному розвитку шляхом підтримки зростання продуктивних приватних компаній в державах-членах корпорації, особливо в найменш розвинених регіонах, що здійснюється на додаток до діяльності Міжнародного банку реконструкції і розвитку (іменованого надалі «Банк») [11].

Міжнародна асоціація розвитку (МАР), яка заснована в 1960 році, в 1961р. отримала статус спеціалізованої установи ООН.

Цілями Асоціації відповідно до ст.1 Статті угоди Міжнародної асоціації розвитку є сприяння економічному розвитку, зростання продуктивності і, тим самим, рівня життя в менш розвинутих регіонах світу, охоплених членством в МАР, зокрема шляхом надання фінансових коштів для задоволення їх нагальних потреб в галузі розвитку на умовах, які є більш гнучкими та менш обтяжливими

для платіжного балансу в порівнянні з умовами звичайних позик, сприяючи, таким чином, досягненню завдань Міжнародного банку реконструкції та розвитку [12].

Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних спорів (МЦУ-ІС) був заснований в 1966 році. Він сприяє збільшенню потоків міжнародних інвестицій шляхом надання послуг по арбітражному розгляду і врегулюванню суперечок між урядами і іноземними інвесторами. надаючи особливого значення доступності міжнародних засобів примирення або арбітражу, до яких Договірні держави та особи інших Договірних держав можуть звернутись, якщо вони того побажають; бажаючи встановити такі засоби під егідою Міжнародного банку реконструкції та розвитку [14].

Міжнародне агентство з інвестиційних гарантій (МАІГ) засноване в 1988 році. Завдання Агентства – стимулювати потік інвестицій у продуктивних цілях між країнами-членами та особливо в країни, що розвиваються, «доповнюючи таким чином діяльність Міжнародного банку реконструкції та розвитку (далі іменується «Банк»), Міжнародної фінансової корпорації та інших міжнародних фінансових установ розвитку» (ст. 2 гл. 1 Сеульській Конвенції 1985 р. про заснування Багатостороннього агентства по гарантіям інвестицій [16].

Таким чином, вказані інституції з одного боку виконують різні функції. Але незважаючи на різні напрямки діяльності і перелік зазначених в угодах про заснування функцій, їх поєднує спільна мета: згідно з нормами Статей угод про їх заснування вони здійснюють функції «на до-

даток до діяльності Міжнародного банку реконструкції і розвитку», для «досягненню завдань Міжнародного банку реконструкції та розвитку», «доповнюючи таким чином діяльність Міжнародного банку реконструкції та розвитку» ,»під егідою Міжнародного банку реконструкції та розвитку».

3. Вказані організації вважаються самостійними міжнародними організаціями. Угоди про їх заснування мають практично ідентичні статті, які визначають їх міжнародно-правовий статус: Корпорація, (Асоціація Агентство, Центр) володіє повною міжнародно-правовою правосуб'єктністю.

Правоздатність організацій включає в себе право:

а) укладати договори;

б) набувати та володіти рухомим та нерухомим майном;

в) встановлювати порядок здійснення процесуальних дій [11; 12; 13; 14].

Угоди про заснування зазначених міжнародних організацій своїм місцезнаходженням визначають штаб-квартиру Міжнародного банку реконструкції та розвитку.

З метою забезпечення виконання своїх функцій на території кожної договірної держави зазначенні організації володіють імунитетами та привілеями, передбаченими угодами про заснування.

4. Угоди про заснування організацій групи МБРР закріплюють не тільки юридичну, але і їх фінансову незалежність від МБРР. Згідно положень Розділу 6 Статей угоди Міжнародної фінансової корпорації, «Корпорація є організацією, окремою і відмінною від Банку, а грошові кошти Корпорації розміщуються окремо від грошових коштів Банку. Жодне з положень цієї Угоди не накладає на Корпорацію відповідальність за дії або зобов'язання Банку і не накладає на Банк відповідальність за дії або зобов'язання Корпорації» [11].

Ми бачимо рецепцію цих положень в Статтях угоди Міжнародної асоціації розвитку: «Асоціація є самостійною і відмінною від Банку організацією, та її засоби утримуються окремо від коштів Банку. Асоціація не бере позики в Банку і не надає позики Банкові. Жодне з положень цієї Угоди не накладає на Асоціацію відповідальність за дії або зобов'язання Банку або відповідальність на Банк за дії або зобов'язання Асоціації» [12].

Наділяючи Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних спорів повною міжнародно-правовою правосуб'єктністю, держави-засновниці, на відміну від інших міжнародних організацій-членів групи МБРР по іншому врегулювали фінансові взаємовідносини центра з МБРР:

«Якщо витрати Центру не покриваються за рахунок наданих ним послуг або інших надходжень, то в частині, що перевищує доходи, вони будуть покриватися за рахунок Договірних держав, членів Банку пропорційно відповідним часткам їх участі в капіталі Банку» [14].

5. Проголошуючи та закріплюючи в угодах про створення свою юридичну та фінансову незалежність, МБРР та міжнародні організацій-члени групи МБРР разом з тим координують свою діяльність у багатьох сферах і напрямках, мають спільні керівні органи, очолювані Президентом Всесвітнього Банку, спільний персонал та організаційно-технічні засоби. Президент Всесвітнього банку одночасно є Президентом МФК, МАР, БАГІ і. МЦУІС. Один і той самий склад виконавчих директорів керує МБРР, МФК і МАР БАГІ, має окрему Раду директорів, але більшість членів останньої входять одночасно до складу виконавчих директорів МБРР.

Підпорядкованість їх організаційних структур єдиному Президентові (Президентові МБРР) дає право вважати наявністю єдиної адміністративної системи управління.

МФК діючи через Банк, укладає офіційні угоди з Організацією Об'єднаних Націй і може укладати подібні угоди з іншими міжнародними міжурядовими організаціями, провідними спеціалізовану діяльність в суміжних з нею сферах.

Україна з вересня 1992 р. стала членом МБРР, у жовтні 1993 р. – учасницею МФК, а в 1995 р. – повним членом БАГІ.

МБРР, МФК, МАР, БАГІ і. МЦУІС володіють різними за обсягом правами і відповідно мають різні обов'язки.

Обсяг прав і обов'язків МБРР більш ніж МАР, МФК, БАГІ і. МЦУІС. Але зазначені організації мають такі права і обов'язки, якими не володіє МБРР, і таким чином доповнюють та збільшують обсяг міжнародної правосуб'єктності МБРР. О. В. Буткевич зазначає, що міжнародному праву властиві, з одного боку, контитуїтет при змінних міжнародних відносинах, а з іншого – ефективне пристосування до їх регулювання [17, с. 46],

Для сучасної міжнародної системи стали характерними інтеграційні процеси, які приводять до створення різноманітних інтеграційних структур. Такі структури сьогодні класифікуються дослідниками за різними ознаками [18]. Інтеграція, як процес створення нової одиниці, має свій внутрішній (здатність конститuentів функціонувати в якості єдиного цілого) та зовнішній аспект (визнання конститuentів єдиним цілим з боку оточення).

На підставі правового аналізу діяльності міжнародних організацій Групи МБРР, ми можемо стверджувати про наявність в сучасній міжнародній фінансовій системі окремої інтеграційної структури, яка включає в себе п'ять юридично незалежних міжнародних фінансових організацій, пов'язаних спільними цілями, спрямованими на забезпечення виконання цілей МБРР, маючих єдину адміністративну систему управління та спільний інститут членства та, таким чином, функціонує в якості єдиного цілого з одного боку. З іншого боку, ця міжнародна структура визнається єдиним цілим з боку суб'єктів міжнародного права. Створення та діяльність Групи МБРР – це приклад інтеграційних процесів, які спостерігаються в сучасній світовій економічній системі, в рамках і за допомогою яких сучасні актори міжнародного права вирішують сучасні проблеми, зокрема в фінансовій сфері.

Література:

1. Статьи соглашения о Международном валютном фонде. Сборник нормативных актов. Т.1, Юристь, М.,1996–478 с.
2. Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) .[Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://web.worldbank.org>;
3. Лукашук И. Международное право: Особ. часть: учебник / И. Лукашук. – М.: Изд-тво БЕК, 2001. – 436 с.
4. Лазебнік Л. Л. Міжнародне фінансове право / Л. Л. Лазебнік. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 312с
5. Лисовский В. И. Международное торговое и финансовое право / В. И. Лисовский. – М.: Высшая школа, 1974. – 215 с.
6. Шумилов В. М. Международное экономическое право / В. Л. Шумилов. – М.: Юрайт, 2014. – 612 с.
7. Тускоз Ж. Міжнародне право / Ж. Тускоз. – Будапешт, Київ: «Артек», 1998. – 401 с.
- 8.Тарасов О. В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії / О. В. Тарасов. – Х.: Право, 2014. – 511 с.
9. Чубарев В. Л. Міжнародне економічне право: Підручник / В. Л. Чубарев. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 367 с.
10. Моисеев А. А. Международные кредитно-финансовые организации / А. А. Моисеев. –М.: Изд-во «МНИМП»,1999. – 271 с.
11. Міжнародна фінансова корпорація (МФК). [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.ifc.org/>;

12. Міжнародна асоціація розвитку (МАР). [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/ida/>;

13. Міжнародний центр по врегулюванню інвестиційних спорів (МЦВІС). [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://icsid.worldbank.org/ICSID/Index.jsp>.

14. Багатостороннє агентство по гарантуванню інвестицій (БАГІ). [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.miga.org/>

15. Витцум В. Международное право / В. Витцум. – Москва-Берлин : Инфотропик Медиа. – 2011. – 961 с.

16. Сеульская Конвенция 1985 года об учреждении Многостороннего агентства по гарантиям инвестиций [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.ifc.org/>;

17. Буткевич О. В. Міжнародне право XXI СТ.: утвердження концепції живого права / О. В. Буткевич // Альманах междунар. права. – Вип. 2. – Одеса : Феникс, 2010. – С. 37–47.

18. Овчаренко Н. Е. Модели современных интеграционных процессов / Н. Е. Овчаренко // Некоторые вопросы теории международных отношений : сб.ст. – М., 1995. – С. 109–117.

М. Г. Окладна¹
Х. С. Якименко²

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Зміни, які відбулись наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.ст. під впливом процесів глобалізації спричинили необхідність реформування соціальної державності, що пов'язано з визначенням нових параметрів соціальних проблем (соціальної структури і соціально-трудова відносин), трансформацією соціальної політики, формуванням інформаційного та інноваційного простору тощо) [8, с. 7–103; 2; 3]. Не менш важливого значення для оновлення теорії соціальної держави набув успішний розвиток інтеграційного процесу в Європі, який вплинув на державно-

---

¹ Кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри теорії держави і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

² Кандидат історичних наук, науковий співробітник НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПРН України